עח: הערל פרק שמיני יבמות

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין רכ:

צד ב מיי' פי"ב מהלכ' איסורי ביאה הל' כא טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ז:

צה ג מיי' פט"ו מהלכ' איסורי ביאה הל' כא סמג לאוין קח טוש"ע שם סעיף א:

צו ד מיי' שם פי"ב הלכה כב כג סמג שם טוש"ע שם:

◆

תוס' חד מקמאי

אר"ל ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת יליף עשירי עשירי מעמוני מה להלן נקבות מותרות אף כאן נקבות מותרות. אי מה להלן מיד אף כאן מיד כי גמירי [ג"ש] מעשירי ואילך וליתא הלכתא כר"ל דס"ל דון מינה ואוקי באתרא אלא כסתם מתני' דתנן ממזרים נתינים אסורים ומסיק דאסור לעולם אחד זכרים ואחד נקבות:

◆

והא אמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ שאני עובר דהיינו רביתיה כי אתא רבינא א"ר יוחנן א)באומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר פגום שבשניהם באומות הלך אחר הזכר כדתניא ב)מנין לאחד מן האומות שבא על הכנענית והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד שנאמר 1וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו יכול אפי' אחד מן הכנענים שבא על אחת מן האומות והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד ת"ל 1אשר הולידו בארצכם מן הנולדים בארצכם ולא מן הגרים בארצכם: נתגיירו הלך אחר פגום שבשניהם: במאי אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם איכא בה ג)2עמוני ולא עמונית ד)אלא בעמוני שנשא מצרית אי זכר הוי שדייה בתר עמוני אי נקבה הוי שדייה בתר מצרית: **מתני'** ה)ממזרין ו)ונתינין אסורין ואיסורן איסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות: **גמ'** אמר ריש לקיש ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת יליף 3עשירי 2עשירי מעמוני ומואבי מה להלן נקבות מותרות אף כאן נקבות מותרות אי מה להלן מיד אף כאן מיד כי אהני גזירה שוה מעשירי ואילך והאנן תנן ממזרים ונתינין אסורין ואיסורן איסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות לא קשיא הא כמאן דאמר דון מינה ומינה הא כמאן דאמר ז)דון מינה ואוקי באתרא שאלו את רבי אליעזר ממזרת לאחר עשרה דרי מהו אמר להם מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו אלמא קסבר ממזרא לא חיי וכן אמר רב הונא ממזרא לא חיי והא אנן תנן ממזרין אסורין ואיסורן איסור עולם אמר רבי זירא לדידי מפרשא לי מיניה דרב יהודה דידיע חיי דלא ידיע לא חיי דידיע ולא ידיע עד תלתא דרי חיי טפי לא חיי ההוא דהוי בשבבותיה דר' אמי אכריז עליה דממזרא הוה בכי ואזיל אמר ליה חיים נתתי לך אמר רב חנא בר אדא ח)נתינים דוד גזר עליהם שנאמר 4ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם והגבעונים לא מבני ישראל המה וגו' מאי טעמא גזר עלייהו דכתיב 5ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה שנה ראשונה אמר להם שמא עובדי עבודת כוכבים יש בכם דכתיב 6ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם ועצר את השמים ולא יהיה מטר וגו' בדקו ולא מצאו שניה אמר להם שמא עוברי עבירה יש בכם דכתיב 7וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך וגו' בדקו ולא מצאו שלישית אמר להם שמא פוסקי צדקה ברבים יש בכם ואין נותנין דכתיב 8נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר בדקו ולא מצאו אמר אין הדבר תלוי אלא בי מיד ויבקש דוד את פני ה' מאי היא אמר ריש לקיש ששאל באורים ותומים מאי משמע א"ר אלעזר אתיא פני פני כתיב הכא ויבקש דוד את פני ה' וכתיב התם 9ושאל לו במשפט האורים לפני ה' 5ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית הגבעונים אל שאול שלא נספד כהלכה ואל בית הדמים על אשר המית הגבעונים וכי היכן י)מצינו בשאול שהמית הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן קא תבע אל שאול שלא נספד כהלכה וקא תבע על אשר המית הגבעונים אין דאמר ריש לקיש מאי דכתיב 10בקשו את ה' כל ענוי ארץ אשר משפטו פעלו באשר משפטו שם פעלו אמר דוד שאול נפקו להו

תריסר

והא אמר רב כהנא כו' אבל כולו חוצץ. אע"ג דלא מקפיד והכא כולו הוא מכוסה: **דהיינו רביתיה.** ולאו חלילה היא: **באומות.** בשבע אומות לענין לא תחיה כל נשמה) הלך אחר הזכרים וכדמפרש לקמן: **נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם.** לענין יוחסין וכדמפרש: **לאחד מן האומות.** שאינו משבעה אומות ואינו בכלל לא תחיה כל נשמה: **שאתה רשאי לקנותו בעבד.** ואי אתה מצווה להמיתו דשדינן ליה בתר אבוה: **ת"ל מבני התושבים.** שבאו מאומות אחרים ונעשו אצותם תושבים במקומכם: **מן הנולדים בארצכם.** שאמו מארצכם וילדתו שם ולא מן הגרים בארצכם שנולד במקום אחר שאמו מן שאר אומות ואח"כ באה לגור אצל אביו בארצכם. דרך אשה להיות במקומה ודרך איש לגלות הלכך הנולדים בארץ ודאי אמו משבעה אומות אבל הנולדים במקום אחר ודאי אמו משאר אומות ומסתברא כי מעטינהו קרא היכא דאביו כנעני: **אילימא במצרי שנשא עמונית.** וקאמר דשדינן זרעם אחר האב דאפילו ילדה נקבה אסורה עד ג' דורות ולא שדינן לה בתר אמה למישרייה לאלתר דעמוני ולא עמונית: **מאי פגום שבשניהם איכא.** דמשמע דשניהם פגומים אלא שזה פגום מזה הא עמונית לא פגומה מידי דעמוני כתיב ס) ולא עמונית: **אלא בעמוני שנשא מצרית.** דשניהם פגומים דמצרית ראשונה אסורה: **אי זכר הוא.** אם יולד להם זכר: **שדייה בתר עמוני.** ויאסר לעולם: **ואם נקבה היא שדייה בתר מצרים.** ותהיה מצרית שניה ואסורה לישראל ולא תשדייה בתר עמוני לאישתרויי לאלתר משום עמונית: **מתני' נתינים.** גבעונים שנתגיירו בערמה בימי יהושע ונתנם עבדים לחוטבי עצים ושואבי מים: **גמ' גמר עשירי עשירי מעמוני.** בספרי ע) מה עשירי האמור בעמוני עד עולם אף עשירי האמור בממזר עד עולם הלכך מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן כו': **מעשירי ואילך.** דעל עשרה דורות לאיסורא י)(בגופיה) דממזר כתיב ליכא למגמר מעמוני דנקבות מותרות דהא ממזר מום זר משמע כ) ואפילו נקבות אבל מעשירי ואילך דלאיסורא בג"ש דעמוני ומואבי יליף דהא לאו בממזר כתיבא הלכך היתירא נמי לנקבות מיניה יליף דאמר דון מינה ומינה כדלקמן: **הא כמאן דאמר דון מינה ומינה.** פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בהעור והרוטב (חולין קכ:): **דון מינה ומינה.** כי גמרינן מילתא ממילתא בג"ש גמרינן לה כולה מילתא מינה: **דון מינה ואוקי באתרא.** למאי דצריכי גמרינן למאי דלא צריכינן מוקמינן באתרא. והכא מאי גזרה שוה איכא בממזר לא כתיב עד עולם ובעמוני ומואבי כתיב ל) עד עולם וילפינן ממזר מעמוני בג"ש כדתני בספרי דבי רב נאמר כאן עשירי ונאמר למטה עשירי מה עשירי האמור למטה עד עולם אף עשירי האמור כאן עד עולם: ר"ל סבר כמאן דאמר דון מינה ומינה מה להלן עד עולם אף כאן עד עולם ומינה מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן זכרים ולא נקבות מדור עשירי ואילך הוא דגמרינן דהא כל עשרה לא איצטריכו לן למילף בג"ש: ותנא דידן סבר לה כמ"ד דון מינה ואוקי באתרא דון מינה מה להלן עד עולם אף ממזר עד עולם ואוקי באתרא כלמעיקרא י' דורות דקרא אחד זכרים ואחד נקבות דכתיב ממזר מום זר הכי נמי עד עולם דמייתינן בג"ש אחד זכרים ואחד נקבות. כך שמעתי וכן עיקר ויש שמפרש לה בלשון אחר: **מי יתן לי דור שלישי.** כלומר דבר שאי אפשר הוא: **לא חיי.** שלא יטמעו כשרים בדורותיו: **ממזר דידיע.** לכל נברור חיי הוא ודורותיו דלא מיטמעי ביה: **דלא ידיע.** כלל לא חיי אפילו הוא שלא ישא כשרה: **דידיע ולא ידיע עד תלת דרי.** דזהירי אינשי חיי טפי לא חיי דכיון דלאו דבר ברור הוא משתכחא מילתא: **דוד גזר עליהן כדכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה.** כלומר אינם ראויין לבא בקהל: **איש מתהלל במתת שקר.** שפוסק ואין נותן גורם לעצירת גשמים: כהנים היו מספיקין להם מזון לגבעונים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח כדכתיב ביהושע (ט) ולא יכרת מכם חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי: **קתבע.** הקדוש ברוך הוא בכבוד שאול שלא נספד כהלכה והדר קתבע בפורענותיה דשאול אשר המית כו': **באשר משפטו.** במקום שדנים האדם שם מזכירין פועל צדקותיו:

תריסר

מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו. סתמא כעו מיניה והשיב להם כן ואם היה ידוע היה משיב להם דמותרת דסבירא ליה לרבי אליעזר דון מינה ומינה בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ:) ולא רצה לגלות להם תשובתו שכן היה דרכו לדחות עצמו מן השואלים כדאשכחן בפ' הישן (סוכה דף כח.):

ארמוני

מסורת הש"ס

א) קידושין סז., ב) ג"ז שם: סוטה ג:, ג) [לעיל סט. וש"נ], ד) [ב"ק כב: סנהדרין עה: שבועות לא. זבחים לא: מנחות סב. קו. חולין קכ: נדה מג:], ה) [עי' תוס' לקמן עט. ד"ה ונתינים ותוספות כתובות כט. ד"ה אלו], ו) ב"ק קיט., ז) [דברים כג], ח) [דברים כג], ט) [תלא כג, ג], י) [רש"ל מ"ז], כ) [לעיל עו.], ל) [דברים כג,]

◆

תורה אור השלם

1. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה: ויקרא כה מה

2. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד

3. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְיָ: דברים כג ג

4. וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעֹנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וְהַגִּבְעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה כִּי אִם מִיֶּתֶר הָאֱמֹרִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם וַיְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַכֹּתָם בְּקַנֹּאתוֹ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה: שמואל ב כא ב

5. וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד שָׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל שָׁאוּל וְאֶל בֵּית הַדָּמִים עַל אֲשֶׁר הֵמִית אֶת הַגִּבְעֹנִים: שמואל ב כא א

6. (טז) הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: (יז) וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: דברים יא טז-יז

7. וַיִּמָּנְעוּ רְבִבִים וּמַלְקוֹשׁ לוֹא הָיָה וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ מֵאַנְתְּ הִכָּלֵם: ירמיהו ג ג

8. נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אָיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר: משלי כה יד

9. וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְיָ עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה: במדבר כז כא

10. בַּקְּשׁוּ אֶת יְיָ כָּל עַנְוֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פָּעָלוּ בַּקְּשׁוּ צֶדֶק בַּקְּשׁוּ עֲנָוָה אוּלַי תִּסָּתְרוּ בְּיוֹם אַף יְיָ: צפניה ב ג

◆

מוסף רש"י

באומות הלך אחר הזכר. איש ואשה הבאים מפני אומות כדלקמן (קדושין סז.). **נתגיירו.** דיש קדושין ואין עבירה (שם). **מנין לאחד מן האומות.** שבעולם שאינן מן אומות של ארץ ישראל, שאמר הכתוב עליהם לא תחיה כל נשמה (שם סז:). **שבא על הכנענית.** שיהא (צ"ל נהיא) בכלל לא תחיה, והוא הדין לחוית וליבוסית אלא שכולם נקראין על שם כנעני, דכתיב ארץ כנען (שם). **והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד.** דשדינן ליה בתר זכר ומותר לאיותם (שם). **וגם מבני התושבים וגו'.** ולעיל מיניה כתיב ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגוים אשר סביבותיכם, שאינן מז' אומות, מהם תקנו עבד ואמה, וסמיך ליה וגם מבני התושבים, כלומר ולא משאר אומות לבדם שאינן כהם מערבות שבע אומות, אלא אף מבניהם שמולידים אותם תושבין הבאים לגור עמכם ויולידין מן הכנעניות, מהם תקנו (שם). וגם מבני התושבים, כל תושב, היינו שבא ממקום אחר ונתיישב כאן, וקאמר קרא שמותר לקנות מבניהם אשר יהיו להם מבנות ארצך (סוטה ג:). **מן הנולדים בארצכם.** בנים הנולדים בארצכם, והם בני התושבים, דהיינו אחרים שנשאו בארצכם נשים אתה רשאי לקנות (שם). אשר הולידו בני שאר אומות מבנות ארצכם, שילדתן בארצכם דהיינו אימותיהם (קדושין סז.). **ולא מן הגרים בארצכם.** ולא מן הבנים הנולדים לבני ארצכם במקום אחר מבנות שאר אומות והביאום לכניסם לגור שם (סוטה ג:). שהולידו בני ארצכם במקומות אחרים מבנות שאר אומות ובאו הבנים לגור כאן אלא אביהם, ובתורת כהנים גרסינן ולא מן הכנענים שבארצכם, כלומר שנולדו מן הכנענים (קדושין סז.). **דון מינה ומינה.** כל דבר שאתה למד מחבירו, בגזרה שוה או בהיקש, הוי למד ממנו בכל דבריו (זבחים צא. וכעי"ז (ב"ק כה: וחולין קכ:) לכל דבריה נלמוד ממנה מאחר שעיקרו של דבר למדתי מחבירו אף לכל דבריה נלמוד ממנה (סנהדרין עג:

מוסף רש"י (המשך)

וכעי"ז שבועות לא.. **דון מינה ואוקי באתרא.** דון עיקר הדבר ללמדו מחבירו, אבל לשאר דבריו שאתה מוצא דינו מפורש בו ואתה יכול ללמוד מיניה וביה, דבר מדבר ואינך צריך ללמד מחבירו, העמידהו במקומו ואל תשויהו לחבירו (סנהדרין עג:). כלומר נאמר שלמדתי ממנו והבאתו לכאן העמידהו כאן בתורת שאר דברים המפורשים בו (שבועות לא.) מה שהדבר צריך ללמוד מחבירו, שאין יכול ללמוד מגופו, ילמד מחבירו, ולשאר דברים שאתה יכול ללמד מגופו העמידהו על מקומו (זבחים צא: וכעי"ז חולין קכ.). **שהיו מספיקין להם מים ומזון.** שהמית כהני נוב שהיו מספיקין מים ומזון לגבעונים, שהגבעונים היו משמשין למזבח חוטבי עצים ושואבי מים (ב"ק קיט.).